



# SPOMINJANJE – SPRAVA – OBLIKOVANJE PRIHODNOSTI

AVSTRIJSKO-SLOVENSKA DELOVNA SKUPINA ZA PREKOMEJNI DIALOG  
KLAGENFURT/CELOVEC – LJUBLJANA/LAIBACH – MARIBOR/MARBURG

## Skupna izjava

# 1914–2014: Od vojn do regije miru Alpe-Jadran

**V spomin vsem žrtvam, ki so umrle, ker politika ni rešila sporov na miren način.**

**Dialog kot pot k priznavanju raznolikosti, zgodovinski spravi in skupnemu ustvarjanju prihodnosti**

Sto let po izbruhu prve svetovne vojne doživljamo globalno krizo in globoke spremembe, ki lahko temeljito ogrozijo veliki projekt evropske integracije. Tak razvoj ni samo posledica ponovnega porajanja novih političnih in družbenih konfliktov, od ekonomske krize in neuspešnega upravljanje migracij do nemoči evropske in svetovne diplomacije (od Ukrajine do Bližnjega vzhoda), marveč tudi posledica krepitve »staroevropskih« odnosov in pojavov, kot so nacionalizem, šovinizem, fundamentalizem, ksenofobija ter drugi pojavi nestrpnosti in nepriznavanja drugačnih in drugačnega.

### **Breme preteklosti**

Po prvi svetovni vojni in razpadu treh imperijev (Avstro-Ogrske monarhije, Otomanskega imperija in caristične Rusije) so nastale nove nacionalne države. Večinoma so meje določili zmagovalci, ponekod s plebisciti. Tudi na Koroškem, kjer se je na plebiscitu večina prebivalstva glasovalnega območja odločila za Avstrijo.

Rezultat prve svetovne vojne so bile poleg novih držav in mej tudi etnično opredeljene manjšine v teh državah, kar je nadaljevalo logiko nacionalnih sporov z asimilacijo in zatiranjem manjšin. Kot odgovor na to so se nekatere manjšine obračale na svoje države zaščitnice, te pa so manjšinska vprašanja pogosto zlorabljale za zunanjepolitične namene.

20. stoletje je bilo stoletje dveh grozovitih svetovnih vojn, holokavsta kot vrhunca do tedaj neznanega človeškega zaničevanja in uničevanja, stoletje totalitarnih in fundamentalističnih ideologij, skratka »vek ekstremov« (Eric Hobsbawm). Te rane so danes – po koncu hladne vojne – zabrazgotinjene, vendar nikakor dokončno zaceljene. Zato ne smemo biti zadovoljni zgolj s političnim mirom in dobrimi gospodarskimi odnosi med evropskimi državami in narodi. Preseči moramo, kar nas je dolgo ločevalo in zaradi česar smo včasih postali sovražniki. Sicer obstaja nevarnost, da v kriznih časih ponovno oživijo stare predstave o sovražnikih, kot letos v Ukrajini in na Bližnjem vzhodu, v 90. letih 20. stoletja pa v nekdanji Jugoslaviji.

### **Alpe-Jadran – Evropa v malem**

Tudi regijo Alpe-Jadran še danes posebej zaznamujejo posledice zgodovinskih konfliktov, zato moramo v Sloveniji in na avstrijskem Koroškem kritično in samokritično reflektirati zgodovino in graditi »objektivnejši« zgodovinski spomin. Zavedati se moramo bogastva različnih kultur ter jih priznavati, kar je korak k strpnosti in spravi med manjšinami in večinami in tudi v celotnem Alpsko-Jadranskem prostoru. Pri tem kaže upoštevati izkušnje nemško-francoske sprave in druge pozitivne primere preseganja nestrpnosti v svetu. Na tej podlagi je treba razvijati skupne

ideje in projekte za prihodnost gospodarsko, politično, ekološko in kulturno uspešne regije miru Alpe-Jadran.

V »kratkem 20. stoletju« je bila regija Alpe-Jadran bojišče totalitarnih ideologij, ki do danes ostajajo del kolektivnega spomina narodov. Vrhunec spopadov je bila druga svetovna vojna. Ozemlje današnje Slovenije je bilo razdeljeno med nacistično Nemčijo, fašistično Italijo, Horthyjevo Madžarsko in ustaško Hrvaško, Slovenci pa obsojeni na narodno smrt. Po koncu druge svetovne vojne je določanje meja spet povzročilo napetosti v celotni regiji Alpe-Jadran, ki so se še zaostriale v času »hladne vojne« in globalnega ideološkega konflikta med vzhodom in zahodom.

### **Dialog kot pot**

Desetletja so se na avstrijskem Koroškem in širše v regiji razvijale aktivnosti cerkva (npr. koroška škofijska sinoda 1970-1972), univerz in raznih organizacij civilne družbe: od 1975 prireditve „Dober večer, sosed! - Guten Abend, Nachbar!“, nagrade Rizzi, Einspieler in Kugy za sporazumevanje med narodi, medkulturne in prekomejne večjezične jezikovne iniciative, dialoške konference in številne druge dejavnosti društev, ustanov in oseb. Vse to je v službi dialoga in reševanja konfliktov.

V procesu političnega reševanja »koroškega vprašanja krajevskih napisov« je bila ustanovljena tako imenovana »konsenzna skupina«, ki je ne glede na različne ocene v javnosti leta 2005 s svojim kompromisnim predlogom prispevala k rešitvi vprašanja krajevskih napisov.

Od leta 2006 se je nadaljeval tudi proces dialoga v civilni družbi med nemško govorečo večino ter slovensko govorečo manjšino na Koroškem, ki

je dokumentiran v več knjigah in dokumentarnih serijah. Novo pri tem je bilo, da so nemško in slovensko govoreče osebnosti, dolga desetletja nosilci konflikta na Koroškem, v koroški konsenzni skupini prišli do konstruktivnega dialoga. Pri tem so si prizadevali tudi za graditev zaupanja s skupnimi informacijskimi prireditvami v dvojezičnih koroških občinah in s prekomejnimi kulturnimi dogodki v Sloveniji.

Ta proces je prerasel leta 2013 v prekomejni dialog med Slovenijo in Avstrijo, ki naj bi se v naslednjih letih poglobil in postopoma zajel tudi ostale dežele regije Alpe-Jadran ter jugovzhodne Evrope.

Pri tem skušajo osebnosti in organizacije na stičišču med civilno družbo, diplomacijo in znanostjo iz Slovenije in Avstrije s strukturiranim dialogom interaktivno in konstruktivno obdelati globlje razloge in vire za konflikt in mir v regiji Alpe-Jadran.

Osnovni predpogoj za oblikovanje regije miru Alpe-Jadran mora – kot zgodovinska izkušnja – biti pripravljenost na dialog vseh strani, ki si prizadevajo za spravo.

Prekmejni dialog izgubljenih kultur ne bo mogel več oživiti, lahko pa obuja spomin na izginule oblike sožitja in tako išče nove oblike regionalnega, evropskega in globalnega sožitja.

Naslednji korak je transnacionalna, multikulturna, večjezična in zato tudi gospodarsko razvijajoča se regija miru Alpe-Jadran – z vodilnimi idejami spoštovanja raznolikosti, medkulturne vzgoje, regionalnega razvoja in konstruktivnega reševanja sporov. Zato je potrebno oblikovati čezmejne projekte (n.pr. izmenjava šolarjev in mladine), ki prispevajo k preseganju konfliktov, regionalnemu razvoju in večjezičnosti v tem prostoru.

Koordinatorji civilne družbe:

Dr. Josef Feldner

Dr. Danijel Grafenauer

Janez Stergar Prof.

Dr. Marjan Sturm

Udeleženci/udeleženke dialoške skupine:

DDr. Karl Anderwald

Martina Berchtold

Mag. Jan Brousek

Dr. Wilfried Graf

Anna Gril

DI August Gril

Dr. Boris Jesih

Prof. Dr. Maca Jogan

Nadja Kramer, BA

Mag. Stefan Kramer

DI Erik Krisch

Dr. Josef Lausegger

Lojze Miklitsch

Prof. Dr. Sonja Novak-Lukanovič

Tomas Ogris

Prof. MMag. Dr. Jürgen Pirker

Mag. Franci Pivec

DI Marjan Reichman

Mag. Anton Rosenzopf-Jank

Mag. Peter Schoißwohl

Prof. Dr. Katja Sturm-Schnabl

Dr. Reginald Vospernik

Lojze Wieser

Prof. Dr. Werner Wintersteiner,

MMag. Daniel Wutti,

Prof. Dr. Mitja Žagar

